

มโนทัศน์ทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม กับเศรษฐกิจศาสตร์ของ ชาร์ลส์ จีค

โดย ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร

ราชบัณฑิต

ย้อนหลังไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายนคก
นั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) บุคคลสำคัญของคณะราษฎร ผู้เป็นเจ้าของร่าง
พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งได้ทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย มีผลทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สิ้นสุด

ลง และเริ่มการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุขนั้น ได้รับมอบความไว้วางใจจากคณะ
ราษฎรให้จัดทำนโยบายที่แสดงเจตนารมณ์
ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เรียกว่า
“หลัก ๖ ประการ” ซึ่งข้อหนึ่งระบุว่า “จะต้อง
บำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ
โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ
จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้
ราษฎรอดอยาก”

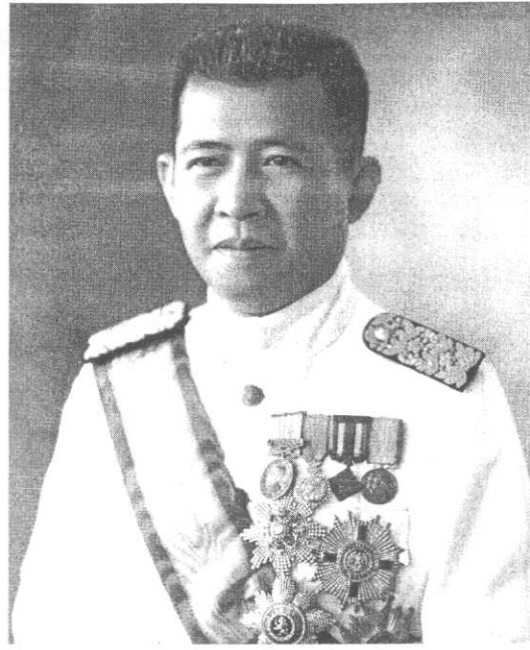
ต่อมาภายหลังจากที่ได้พระราชทานรัฐ
ธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม
ศกเดียวกันแล้ว พระยามโนปกรณนิติธาดา

นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐ์
มนูธรรม เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ขึ้น ซึ่งเมื่อหลวงประดิษฐ์ฯ ได้จัดพิมพ์เอกสาร
ดังกล่าวขึ้นมาโดยเรียกว่า “เค้าโครงการ
เศรษฐกิจ” หรือ “สมุดปกเหลือง” ก็ได้เกิด
ความขัดแย้งกันในคณะรัฐมนตรี จนกระทั่งมี
การปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญ
ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๖ โดยหลวงประดิษฐ์
มนูธรรมถูกส่งออกไปประเทศฝรั่งเศสในวันที่
๑๒ ของเดือนเดียวกัน

ในเอกสาร “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” อัน
เป็นชนวนให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้ง
แรกในสมัยรัฐธรรมนูญนั้น ได้ปรากฏชื่อของ

พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกของไทย

หลวงประดิษฐ มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

“ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จีต” ซึ่งหลวงประดิษฐ์ฯ ได้อ้างถึงในฐานะผู้เรียบเรียงตำราเศรษฐศาสตร์ เมื่ออธิบายเรื่อง “ความต้องการของมนุษย์” มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิต อาจมีแตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวางขึ้น และเจริญขึ้นแล้ว ความต้องการก็ยิ่งมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จีต กล่าวไว้ว่า ที่เรียกกันว่าเจริญนั้น ก็หมายความว่าความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอน เศรษฐวิทยา เล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่น คนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่ม แต่พอเปิดบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญขึ้น ก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปิดบังร่างกายมากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น”

จากนั้นชื่อของชาร์ลส์ จีต ก็หายไปพร้อมกับผู้เป็นเจ้าของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” จนกระทั่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นมาพิจารณาว่า หลวงประดิษฐ์ มนูธรรม สมาชิกประเภทที่ ๒ ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา มีมลทินจริงหรือไม่ ชื่อของชาร์ลส์ จีต จึงได้กลับคืนมาอีกวาระหนึ่งในระหว่างการประชุมของคณะกรรมการดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ (นับอย่างสมัยนี้เป็น ๒๕๓๗)

ในการประชุมวันนั้น คณะกรรมการได้ถามหลวงประดิษฐ์ มนูธรรมเกี่ยวกับการบังคับคนให้ทำงานที่ปรากฏอยู่ใน “เค้าโครงการ

๑. หนังสือ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” หลวงประดิษฐ์ มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลชวาโส, ๒๕๔๒, หน้า ๒๖-๒๗.

เศรษฐกิจ” ซึ่งหลวงประดิษฐฯ ได้แสดงความเห็นว่าในเมืองไทยมีคนที่ไม่ยอมทำมาหากินอะไร คอยพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ซึ่งหากจะปล่อยเอาไว้ก็จะกลายเป็นคนเกียจคร้าน ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่เศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นจึงไม่มีวิธีใดดีกว่ารัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน”^๒

ในการตอบคณะกรรมาธิการ หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้อ้างศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิตต์ โดยกล่าวว่า “ชาร์ลส์ จิตต์ ได้แสดงไว้ว่าการบังคับให้ทำงานนั้นเป็นระเบียบการของโซเชลลิสต์หลายอย่าง ถ้าจะพูดโดยเคร่งครัดแล้ว การเกณฑ์ทหารก็เป็นการบังคับให้ทำงานเหมือนกัน ส่วนการวางแผนการ (เศรษฐกิจ-ผู้เขียน) นั้น ก็มีคณะอื่นๆนอกจากคณะคอมมิวนิสต์ใช้วิธีการเช่นนี้ด้วยเหมือนกัน”^๓

นอกจากนั้น หลวงประดิษฐ์มนูธรรมก็ยังได้กล่าวต่อไปว่า “ตามที่ชาร์ลส์ จิตต์ ได้แสดงไว้ก็ปรากฏว่าเป็นการเกี่ยวกับวัชกรรม (การแบ่งสรรโภคทรัพย์) (คือวิภาคกรรม-ผู้เขียน) มากกว่าประดิษฐ์กรรม (การบังเกิดโภค

ที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้อ้างถึงศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิตต์ ดังกล่าว เป็นข้อสังเกตว่า หลวงประดิษฐ์ฯ จะต้องได้ศึกษาดำ

เศรษฐกิจศาสตร์ของศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสผู้นั้นอย่างแตกฉาน ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๓-๒๔๖๙ ซึ่งเมื่อได้เห็นหลักสูตรวิชากฎหมายสำหรับการศึกษาเพื่อรับ “ปริญญารัฐ” หรือ “ดีกรีของแผ่นดิน” ในครั้งกระนั้นแล้ว ก็ต้องยอมรับว่าข้อสังเกตดังกล่าวนี้เป็นความจริง”^๔

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ เนติบัณฑิตสยาม ได้ศึกษากฎหมายที่มหาวิทยาลัยกอง ซึ่งต้องศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ หรือ “เศรษฐวิทยา” ทั้ง ๒ ปี เพื่อรับดีกรี “บาเชอเลออร์ ออง ดรัว” อีกทั้งต้องสอบไล่วิชาการคลังในชั้นปีที่ ๓ ก่อนที่จะรับดีกรี “ลิซองลิเอ อองดรัว” ถึงแม้ว่าในที่สุดหลวงประดิษฐ์มนูธรรมจะสอบไล่ได้ “ปริญญารัฐ” เป็น “ดีอกเตอร์ ออง ดรัว” ฝ่ายนิติศาสตร์ แต่ก็ได้สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรชั้นสูงในทางเศรษฐศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกสองครั้งด้วย”^๕

นอกจากจะได้ศึกษาดำรงเศรษฐศาสตร์ของศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิตต์ แล้ว ในขณะที่ศึกษาปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยกรุงปารีส หลวงประดิษฐ์มนูธรรมก็ยังได้เป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์เดสชองป์ส์ (Deschamps) อีกด้วย

๒. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๑๕.

๓. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๑๖๓.

๔. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๑๖๖.

๕. พนมยงค์, “การเรียนกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสโดยย่อ ” ในหนังสือ “ปรีดี พนมยงค์ ชีวิต งาน และประมวลศาสตร์” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และเพิ่มผล โปธิ์เพิ่มหม บรรณาธิการ), สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๙, หน้า ๑๒๓-๑๓๓.

๖. ปรีดี พนมยงค์ “ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์”, โครงการปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย, ๒๕๒๖, หน้า ๔.

ศาสตราจารย์เดสของปัส สอนวิชา ประวัติศาสตร์ลัทธิเศรษฐกิจ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าหลวงประดิษฐ์ฯ จะได้รับความรู้ความเข้าใจ ในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจากอาจารย์ ท่านนี้พอสมควร ใน “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้กล่าวว่า บุคคลมัก จะมีความลำเอียงในการยอมรับและไม่ยอมรับ ลัทธิเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งศาสตราจารย์เดสของปัส ได้อธิบายว่า ความลำเอียงดังกล่าวมีมา ๓ ประการ คือ *ประการแรก* มีความลำเอียง เพราะขาดความรู้ความเข้าใจ *ประการที่ ๒* มีความลำเอียงเพราะได้ปลงใจเชื่อทางหนึ่งทางใด โดยไม่พยายามศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริง และ *ประการที่ ๓* มีความลำเอียงเพราะมีประโยชน์ ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีได้คำนึงถึง ประโยชน์ของส่วนรวม^๗

ถึงแม้ว่าหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือนาย ปรีดี พนมยงค์ จะมีได้กล่าวถึงบุคคลต่างๆ ที่ ให้ความรู้และข้อคิดในทางเศรษฐศาสตร์ ทั้ง โดยทางตรงและโดยทางอ้อม ในสมัยที่เป็นนัก ศึกษากฎหมายในฝรั่งเศส นอกเหนือไปจาก ที่ได้กล่าวถึงแล้วก็ตาม แต่ก็มีความเป็นไปได้ ที่หลวงประดิษฐ์ฯจะมีโอกาสได้ศึกษาดำรงของ อาจารย์ท่านอื่นๆด้วยไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตาม ค่อนข้างจะชัดเจนว่าเศรษฐศาสตร์ของ ชาร์ลส์ จี๊ด มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยในมโนทัศน์ ทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ไม่ว่าจะในคำบรรยายวิชากฎหมายปกครองที่ใช้ สอนที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม หรือในเอกสาร “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” หรือ

แม้กระทั่งในการให้สัมภาษณ์แก่นักวิชาการรุ่น ใหม่เมื่อก่อนถึงอสัญกรรม

จริงอยู่ หลวงประดิษฐ์มนูธรรมมีมโนทัศน์ ตลอดจนจุดยืนซึ่งเป็นของตนเอง และสะท้อน ประสบการณ์จากชีวิตสมัยเป็นเด็ก อีกทั้งการ ศึกษาสถานภาพของสังคมไทยอยู่มาก แต่ กระนั้นก็ต้องยอมรับว่าไม่บ่อยนักที่จะได้เห็น การถ่ายทอดมโนทัศน์จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีก บุคคลหนึ่ง ในลักษณะที่เกือบจะสมบูรณ์แบบ เช่นในกรณีของชาร์ลส์ จี๊ด กับหลวงประดิษฐ์ มนูธรรม

ด้วยเหตุผลนี้จึงน่าสนใจ ที่ควรจะต้อง พยายามทำความเข้าใจกับศาสตราจารย์ชาว ฝรั่งเศสผู้นี้สักเล็กน้อย

ชาร์ลส์ จี๊ด (Charles Gide) เกิดเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๗ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๓๙๐ ในช่วงปลาย รัชกาลที่ ๓ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ชาร์ลส์ จี๊ด คงจะเขียนตำราเศรษฐศาสตร์หลายเล่ม และ บทความที่ลงพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ ต่างๆในฝรั่งเศส แต่ที่รู้จักกันมากที่สุดคือ “Principes d' économie politiques” (หลัก เศรษฐศาสตร์) ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๔ (พ.ศ. ๒๔๒๗) ก่อนหลวงประดิษฐ์ฯ เกิด ๑๖ ปี ตำราเล่มนี้ได้รับความนิยมสูงสุดในฝรั่งเศส เพราะแม้จะครอบคลุมเนื้อหาสาระ ที่สำคัญๆในขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์ เอาไว้โดยไม่ตกหล่น แต่ก็เรียบเรียงด้วยภาษา ที่เข้าใจง่าย โดยผู้อ่านไม่จำเป็นต้องมี พื้นฐานความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มาก่อนเลย อย่างไรก็ตาม หากจะเรียกตำรา “หลักเศรษฐ

๗. หนังสือ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” อ้างถึงข้างต้น หน้า ๒-๓

ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จีด์ (Charles Gide)
ผู้เขียนตำรา “หลักเศรษฐศาสตร์”

ศาสตร์” ของชาร์ลส์ จีด์ ว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นก็จะต้องไม่ถูกต้อง เพราะผู้เรียบเรียงได้ลงไปประเด็นต่างค่อนข้างจะลึก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็นที่คมคายและน่าคิด

ตำราเศรษฐศาสตร์ที่นักศึกษาชาวฝรั่งเศสใช้เป็นกุญแจไขเข้าไปสู่ความรู้ความเข้าใจใน “หลักเศรษฐศาสตร์” เล่มนี้ ได้รับการพิมพ์แล้วพิมพ์อีกหลายสิบครั้งในช่วงเวลาประมาณครึ่งศตวรรษ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๔ ซึ่งแน่นอนที่สุดจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามสมควรในการพิมพ์ใหม่หลายๆ ครั้ง สำหรับเล่มที่พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒๓ ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยเอิร์นเนสท์ เอฟ. โรว์ (Ernest F. Row) ให้ชื่อหนังสือเป็นภาษาอังกฤษว่า

“Principles of Political Economy” ในปี ค.ศ. ๑๙๒๔ (พ.ศ. ๒๔๖๗) ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๙ ตำราเล่มเดียวกันนี้ก็ได้แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย โดยนายสหัสส กาญจนพิงคะ และให้ชื่อว่า “หลักเศรษฐศาสตร์ของชาร์ลส์ จีด์” ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองรุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ รู้จักกันดี

นอกจากตำรา “หลักเศรษฐศาสตร์” เล่มดังกล่าวแล้ว ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จีด์ ยังได้เรียบเรียงตำราที่ได้รับความนิยมอย่างมากอีกเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “Histoire des doctrines économiques depuis les Physiocrates jusqu’ à nos jours” ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๐๙ และอาจแปลเป็นภาษาไทยว่า “ประวัติศาสตร์ลัทธิเศรษฐกิจ” ตำราเล่มนี้มีศาสตราจารย์ริสต์ (C. Rist) ร่วมเรียบเรียงด้วย และเล่มที่พิมพ์ครั้งที่ ๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๑๓ (พ.ศ. ๒๔๕๖) ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษโดยอาร์. ริชาร์ดส์ (R. Richards) พิมพ์ออกมาในปี ค.ศ. ๑๙๑๕ (พ.ศ. ๒๔๕๘) จากนั้นก็ได้พิมพ์ใหม่อีกหลายครั้ง จนถึงครั้งที่ ๗ ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ (พ.ศ. ๒๔๙๐) ภายหลังจากที่ชาร์ลส์ จีด์ได้ถึงแก่กรรมไปแล้วถึง ๑๕ ปี ศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสผู้นี้ได้ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. ๑๙๓๒ (พ.ศ. ๒๔๗๕) ซึ่งเป็นปีที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามประเทศเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นก็ยังมีหนังสือที่ชาร์ลส์ จีด์เรียบเรียงอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่โด่งดังเหมือน

๘. สหัสส กาญจนพิงคะ “หลักเศรษฐศาสตร์ของชาร์ลส์ จีด์”, สำนักงานนายคิลปี, ๒๔๗๙.

ตำราทั้ง ๒ เล่มที่กล่าวข้างต้น คือ “Communist and Cooperative Colonies” ซึ่งคงจะเป็นการเปรียบเทียบระบบคอมมิวนิสต์กับระบบสหกรณ์

ในตำรา “หลักเศรษฐศาสตร์” ชาร์ลส์ จี๊ด ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ใน ๓ ลักษณะ คือ เศรษฐศาสตร์พิสุทธ์ (ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์-ผู้เขียน) เศรษฐศาสตร์สังคม (social economics) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กรในสังคม ตลอดจนสถาบัน นโยบาย และมาตรการที่จะทำให้สังคมดีขึ้นและคนในสังคมมีความสุขยิ่งขึ้นและเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ (applied economics) ซึ่งศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ และแสวงหานโยบายและมาตรการในอันที่จะปรับปรุงให้มีรายได้และประสิทธิภาพสูงขึ้น^๙

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้ให้ความเอาใจใส่ต่อเศรษฐศาสตร์สังคมและเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ โดยถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐในการบริหารประเทศ ในขณะที่ได้ใช้ประโยชน์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในการวางเค้าโครงของการเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทย

ในข้อเขียนต่างๆ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับลัทธิเสรีนิยม จะสังเกตเห็นได้ว่าหลวงประดิษฐ์ฯ มีความคิดเห็นที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกับชาร์ลส์ จี๊ด ผู้ซึ่งได้วิจารณ์ลัทธิดังกล่าวเอาไว้ว่า โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมิใช่เกิดจาก

ปรากฏการณ์อันเป็นปกติวิสัย หากเป็นผลมาจากเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ เช่น สงครามหรือการแผ่อิทธิพลเข้ามาจากภายนอก เป็นต้น ถึงแม้บางสิ่งจะเป็นไปโดยกฎธรรมชาติ แต่สังคมในปัจจุบันก็ไม่จำเป็นจะต้องคงที่ตายตัวอยู่ตลอดไป เพราะกฎธรรมชาติคือกฎแห่งวิวัฒนาการ และนอกจากนั้นกฎธรรมชาติก็ไม่จำเป็นจะต้องดีเสมอไป ซึ่งหากมีความไม่เหมาะสม ก็จะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง^{๑๐}

ชาร์ลส์ จี๊ด อธิบายสาระของลัทธิโซลิดาไรสม์ (solidarism) เอาไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ มนุษยชาติต้องพึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นจึงจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในความลำบากของผู้อื่นด้วย ซึ่งการนี้เป็นมูลฐานแห่งความยุติธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม โซลิดาไรสม์ก็แตกต่างไปจากลัทธิสังคมนิยม คือมีความเคารพในกรรมสิทธิ์ของบุคคล และยอมรับให้มีมรดกตกทอดได้ ตลอดจนให้ความอิสระเสรีต่อบุคคลในการใช้จ่าย นอกจากนี้ลัทธิโซลิดาไรสม์ก็ยังยอมรับความไม่เสมอภาคในสังคม เป็นแต่ให้คนที่อ่อนแอและคนที่แข็งแรง รับผิดชอบการดำเนินชีวิตร่วมกัน โดยความสมัครใจภายใต้ระบบการประกันสังคม เพื่อความมั่นคงแห่งสังคม มโนทัศน์ทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ดูเหมือนจะได้รับอิทธิพลจากลัทธินี้ตามนัยแห่งคำอธิบายของชาร์ลส์ จี๊ดค่อนข้างมาก^{๑๑}

ศาสตราจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง

๙. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๓-๔.

๑๐. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๒๔-๒๗.

๑๑. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๓๖-๓๗.

ของฝรั่งเศสผู้นี้ได้แสดงความเฉียบแหลมและลึกซึ้งในการวิเคราะห์เรื่อง “ทรัพย์สิน” ชาร์ลส์ จิตต์ กล่าวไว้ว่า ที่ผู้คนสะสมทรัพย์สินเอาไว้มากมาย มิใช่เพื่อการบริโภค แต่เพราะ “ทรัพย์สิน” ให้อำนาจแก่ผู้เป็นเจ้าของเหนือคนอื่นและเหนือบรรดาทรัพย์สินอื่น ดังจะเห็นว่าเงินก่อให้เกิดอิทธิพลทางการเมืองและทางสังคม และอำนาจเศรษฐกิจของเงิน ก็คืออำนาจที่ใช้บังคับประชาชนส่วนรวมของประเทศ ชาร์ลส์ จิตต์ เน้นว่า “ทรัพย์สิน” มี ๒ บทบาท คือ บทบาทในการบำบัดความต้องการโดยตรง และบทบาทที่ให้อำนาจแก่ผู้เป็นเจ้าของ คนเราจะใช้ “ทรัพย์สิน” เพื่อบำบัดความต้องการในรูปของรายได้ แต่ “ทรัพย์สิน” ที่ให้อำนาจนั้นอยู่ในรูปของ “ทุน”^{๑๒}

แนวความคิดของศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิตต์ ดังกล่าวนี้น่าจะมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มากนัก

ชาร์ลส์ จิตต์ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มองเห็นพลังอำนาจของ “เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์” ในการเศรษฐกิจค่อนข้างจะชัดเจน โดยได้เน้น

บทบาทของปัจจัยดังกล่าวเอาไว้มาก เช่น การรณรงค์กับธรรมชาติให้อยู่ในความบงการของมนุษย์ได้ ทำให้สามารถผลิตสินค้าและบริการได้โดยมีค่าใช้จ่ายที่น้อยลง และได้มาซึ่งสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันในปริมาณมากแล้วโดยใช้เวลาที่รวดเร็ว ฯลฯ แต่ก็เห็นว่าในการเพาะปลูก เครื่องจักรที่ใช้เพียงช่วยให้กลีกรอกออกแรงน้อยลง (ใน

ปัจจุบันเกษตรกรรมต้องอาศัยผลงานวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ-ผู้เขียน)^{๑๓} หลวงประดิษฐมนูธรรมก็เป็นผู้หนึ่งที่เห็นความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาตั้งแต่ต้น ซึ่งการที่เป็นผู้ให้แนวความคิดก่อกำเนิด “ราชบัณฑิตยสถาน” ขึ้นเกือบจะโดยทันทีภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นประธานสำนักธรรมศาสตร์และการเมืองของราชบัณฑิตยสถานคนแรก) ก็อาจจะมาจากมโนทัศน์ว่าด้วยแรงงานทางสติปัญญา (intellectual labour) ของชาร์ลส์ จิตต์ ก็เป็นไปได้

ในเอกสาร “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” หมวดที่ว่าด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ควรจะมีภายในประเทศ หลวงประดิษฐมนูธรรมมีมโนทัศน์ที่สอดคล้องกับชาร์ลส์ จิตต์ เป็นอย่างมากตามที่กล่าวว่า “จะต้องจัดการกิจกรรมและอุตสาหกรรมทุกอย่างให้ดีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นต้องอาศัยต่างประเทศ”

ชาร์ลส์ จิตต์ บอกว่า ความชำนาญเฉพาะอย่างเป็นอันตรายเพราะจะเสียเปรียบต่างชาติ โดยประชาชาติที่ปรารถนาความก้าวหน้า ความมั่งคั่ง และความมั่นคงจะต้องสร้างขีดความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ จึงจะรักษาเอกราชทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้ ชาร์ลส์ จิตต์ ได้อ้างถึงแนวความคิดของฟรีดริช ลิสต์ (Friedrich List) ซึ่งหลวงประดิษฐ์ฯ ก็ได้กล่าวถึงเช่นกัน^{๑๔}

ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิตต์ กล่าวไว้ว่าแม้

๑๒. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๕๔-๕๕.
 ๑๓. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๑๒๑-๑๒๓.
 ๑๔. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๓๖๑-๓๖๖.

ความไม่เสมอภาคทางสังคมจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะบุคคลมีข้อแตกต่างกัน แต่ก็มีผู้ให้ข้อคิดว่าบางทีความแตกต่างในฐานะอาจกระตุ้นให้ผู้คนมีความขยันหมั่นเพียรและบากบั่นมากขึ้น กระนั้นสังคมก็ยังรับไม่ได้ เพราะในทางอื่นๆ เช่น ทางกฎหมาย การศึกษา ฯลฯ ก็มีความเสมอภาคกันแล้ว เหลือแต่ในทางฐานะเศรษฐกิจเท่านั้นที่ยังแตกต่างกัน และความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในทางอื่นๆ ที่ตามมา เช่น อำนาจ ปัญญา สุขภาพ ฯลฯ

นอกจากนั้น ชาร์ลส์ จิต ก็ยังย้ำว่าความยากจนทำให้คนอายุสั้น ทำให้ประกอบอาชีพการกรรม และแม้กระทั่งเป็นสาเหตุสำคัญของอุบัติเหตุกรรม ที่ชัดเจนที่สุดก็คือ ที่กล่าวว่าความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจมิได้เกิดจากธรรมชาติ แต่ได้กลายเป็นสิ่งที่มนุษย์กระทำขึ้น เช่น ทรัพย์สินจากมรดก เป็นต้น^{๑๕}

คงจะปฏิเสธมิได้ว่าหลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้รับความคิดของชาร์ล จิต เอาไว้พิจารณาใคร่ครวญตลอดชีวิต ซึ่งรวมถึงความคิดในเรื่องระบบวิภาคกรรมรายได้ประชาชาติด้วย

ท้ายที่สุดก็คงจะต้องตั้งเป็นข้อสังเกตว่าหลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้รับการถ่ายทอดมโนทัศน์ในเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์มาจากตำราของชาร์ลส์ จิต ค่อนข้างมาก และเมื่อผู้เป็นเจ้าของตำราเป็นผู้นิยมสหกรณ์ หลวงประดิษฐ์ฯ ก็มีความคิดที่แน่วแน่ในเรื่องสหกรณ์

ตั้งแต่ครั้ง พ.ศ.๒๔๗๕ จนกระทั่งถึงอสัญกรรมใน พ.ศ.๒๕๒๖

ชาร์ลส์ จิต ได้กล่าวถึงสหกรณ์ไว้ในหลายประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ระบุว่าระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์สามารถดูแลการวิภาครายได้ให้เกิดความยุติธรรมยิ่งกว่าจะใช้เครื่องมือทางกฎหมาย สหกรณ์ไม่เลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชน แต่จะทำให้ทุกคนอาจมีกรรมสิทธิ์ได้ สหกรณ์ไม่ทำลายเงินทุน แต่กลับถือว่าเงินทุนมีความสำคัญและจำเป็น เพียงแต่ใช้เงินทุนเป็นเครื่องมือ มิใช่ให้เป็นนายหรือผู้บงการ ฯลฯ

ชาร์ลส์ จิต ย้ำว่าความมุ่งหมายของสหกรณ์คือการล้มล้างผลกำไร และแม้สหกรณ์จะประกอบกรรมกิจการ ก็จะต้องคืนกำไรให้แก่สมาชิกตามที่มีส่วนร่วม นอกจากนั้นกำไรที่สหกรณ์พยายามล้มเลิกก็มีใช้ทำที่นายจ้างแย่งมาจากผู้ใช้แรงงาน แต่เป็นกำไรที่พ่อค้าเอามาจากผู้ซื้อ สหกรณ์สนองความต้องการของตนด้วยวิธีของตนเอง คือเป็นผู้ผลิตเอง พ่อค้าเอง นายธนาคารเอง เจ้าหน้เอง และผู้ใช้แรงงานเอง^{๑๖}

หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้ยืนยันว่าสหกรณ์ใหม่โนทัศน์ของท่านคือ “สหกรณ์สังคมนิยม” มิใช่สหกรณ์ทุนนิยมที่ทำกันอยู่ และจะต้องเป็นสหกรณ์อ่อนแอกประสงค์ นอกจากนั้นก็ยังต้องการที่จะเปลี่ยนการปกครองท้องถิ่นระดับตำบลให้เป็นสหกรณ์ทั้งหมดด้วย ในลักษณะเช่นนี้ก็ต้อกล่าววามโนทัศน์ในเรื่องเศรษฐกิจสหกรณ์ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมไปไกลกว่าศาสตราจารย์ชาร์ลส์ จิต^{๑๗}

๑๕. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๔๖๘-๔๗๑.

๑๖. หนังสือที่อ้างถึงข้างต้น หน้า ๕๓๐-๕๓๗.

๑๗. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, “ความคิดสหกรณ์ของปรีดี พนมยงค์”, สำนักพิมพ์อักษรสาส์น, ๒๕๓๐, หน้า ๕-๒๑.

ศาสตราจารย์โจเซฟ ชุมปีเตอร์
(Joseph Schumpeter)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าชาร์ลส์ จิต จะได้เรียบเรียงตำราเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในฝรั่งเศส หรือแม้กระทั่งในโลกในสมัยนั้นเล่มหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงจำนวนครั้งที่มีการพิมพ์ออกสู่ตลาดที่ครอบคลุมระยะเวลายาวนาน แต่ก็มิได้รับการยกย่องว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ทฤษฎี

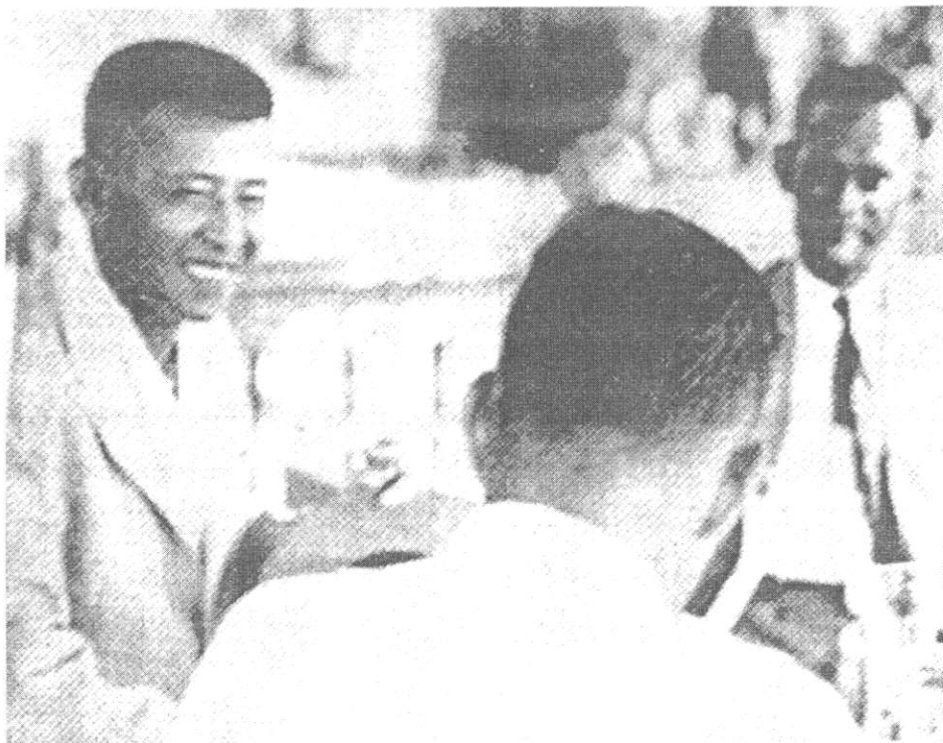
หรือการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาร์ลส์ จิต มิได้คิดค้นหรือให้สิ่งใดอันเป็นสิ่งใหม่ต่อทฤษฎีหรือการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ มีอาจเทียบได้กับคาร์ล เมงเกอร์ (Carl Menger), โบห์ม-บาแวร์ค (Böhm-Bawerk), สแตนลีย์ ดับเบิลยู. เจวอนส์ (Stanley W. Jevons), อัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) หรือแม้กระทั่งเออร์วิง ฟิชเชอร์ (Irving Fisher) ยกตัวอย่างนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย

ศาสตราจารย์โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) ได้เคยเขียนถึงชาร์ล จิต ไว้ว่า แม้จะไม่ยิ่งใหญ่ แต่ก็ได้มีบทบาทซึ่งทรงคุณประโยชน์และได้รับความนับถือมากที่สุดตลอดกาล โดยเป็นผู้นำรอด้านที่ปราศจากอคติใดๆ และตรงข้ามมีความเห็นอกเห็นใจทุกฝ่ายทุกสำนักที่เห็น ๆ กัน และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกดังกล่าวนี้ไปยังผู้อื่นได้ด้วยที่สำคัญคือ ชาร์ลส์ จิต ได้เรียบเรียงตำราเศรษฐศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จสูงเล่มหนึ่งและตำราประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ร่วมเรียบเรียงซึ่งได้รับการใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง^{๑๘}

๑๘. Joseph A. Schumpeter "History of Economic Analysis" Oxford University Press, New York, 1954 p. 843.

หนังสือเสริม

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ "แนวความคิดทางเศรษฐกิจของรัฐบาลออสเตรีย ปรีดี พนมยงค์" หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลออสเตรีย, ๒๕๔๒.

นายปรีดี พนมยงค์ กับผู้นำในขบวนการเสรีไทย

